

Palio je život

TEXT A FOTO: JANA ČAVOJSKÁ

Nie sú to preteky, ale hra, v ktorej nevítazi najrýchlejší, ale najchytrejší. Najšialenejšie dostihy na svete bežia kone okolo historického námestia v talianskej Siene

Úzkou historickou uličkou Sieny kráča dav ľudí. Na jeho čele vedie muž koňa. Je mladý a krásny - ten kôň. Muž ho z času na čas upokojuje, lebo okolo sa tlačia diváci a dav ľudí za ním je hlučný, spieva a vysoko dvíha ruky. Spievajú tradičnú pieseň Kým Siena spí alebo Verbena. Hovorí sa, že pochádza z čias, keď námestie Campo ešte neexistovalo a na jeho mieste rástol železník. V dave kráčajú stovky ľudí a nahlas kričia. Vpredu je niekoľko

mužov, ktorí kričia tiež. Na tvári majú seriózný výraz. Je to čudná partia - jeden má oblek s kravatou, druhý tričko, tretí lanovú košelu a v ústach cigaru.

V centre mesta sa takéto divadlo práve odohráva na desiatich rôznych uliciach. Kone smerujú z niekoľkých smerov na preplnené námestie, aby absolvovali jednu z najšialenejších dostihov na svete, preslávené Palio di Siena, ktoré sa tam jazdí od roku 1239. Lenže palio nie sú len preteky. Je to život. Žije ním celé mesto. Jeho

hlavnou udalosťou nie sú dostihy okolo námestia trvajúce deväťdesiat sekúnd, ale niekoľkodňové dianie okolo.

VEC NÁHODY

Začína sa to žrebovaním. Veľa vecí okolo palia je vecou náhody a šťastia. Siena je rozdelená na sedemnášť štvrtí, po taliansky „contrád“. Sedemnášť koní by však na námestí pretekať nemohlo, zmestí sa tam maximálne desať. Preto najprv žrebujú, ktoré z contrád sa na dostihoch zúčastnia. Pre-

TITUL
Text

1

TITUL
Text

2

TITUL
Text

4

TITUL
Text

3

TITUL
Text

5

MESTO VO VOJNE

Najlepšieho džokeja musíte dobre zaplatiť, aby za vás pretekal. Predsa len, nejde o klasickú jazdu.

TITUL
Text

6

teká sa dvakrát do roka - 2. júla a 16. augusta. Na koho to nevyšlo v predchádzajúcich dostihoch, automaticky má zaručené miesto v tých ďalších. Tri zvyšné miesta prideli žreb.

Štyri dni pred dostihmi sa stretnú kapitáni contrád. „Kapitáni preto, lebo palio je vojna,“ vysvetlil mi Jan-Christiaan Gilliams. Belgičan, ktorý videl prvé palio ako sedemročný v roku 1987, keď tam boli jeho rodičia na dovolenke. A odvtedy vynechal len pár. Zamiloval sa do Sieny a do tejto tradície, dokonca si vybral contradu, ktorej súčasťou sa stal. Vytvoril prvú webstránku v angličtine s informáciami o palii aj aplikáciu pre organizátorov. Dnes mi na rušnej ulici neďaleko námestia Campo rozpráva o tom, ako prebieha výber koní. „Kapitáni sledujú tridsať až tridsaťpäť

koní a z nich spoločne vyberú desať na dostihy. Nemusia to byť tie najrýchlejšie a najsilnejšie. Môžu sa prikloniť k výberu spoľahlivých koní, ktoré tento typ dostihov zvládnu.“

Potom príde opäť na rad žreb. Contrada o koni, ktorý za ňu pobeží, nerozhoduje. Opäť je to náhoda. Desať koní pridelia jednotlivým contradám losovaním. Čo si však môže contrada vybrať, je džokej. A na tom si dávajú záležať!

Trikrát v kruhu okolo námestia. Pády nie sú ničím výnimočným. A ak džokej nevyhrá, môže sa stať, že si ho členovia contrady poriadne podajú. Teda zbijú ho. V minulosti to bolo takmer pravidlom.

Okrem džokeja je v rukách contrady taktika. „Vlani mala napríklad jedna contrada málo peňazí. Získala dobrého koňa a vybrala si džokeja bez skúseností. Niečo také sa stalo prvýkrát od roku 1944.“

Hovorí sa, že v palio sa točia obrovské peniaze. Každý člen contrady prispieje. Nemajetní menej, boháci vedia dať na dobro veci celkom zaujímavú sumu. Palio vzniklo z dostihov medzi vplyvnými patricijskými rodinami, no neskôr začali medzi sebou súperiť obyčajné štvrti. Dodnes sa v ňom stretáva ulica s boháčmi. Pravidelným návštevníkom je napríklad Mark Getty, majiteľ fotoagentúry Getty Images a člen jednej z najbohatších rodín na svete. Vlastní niekoľko koní, ktoré pretekajú. Ulicami Sieny sa vraj väčšinou →

7

→ potlíka oblečený takmer ako bezdomovec. Len jeho blondáva štica naznačuje, že to nebude rodený južan.

A na čo okrem džokeja potrebujú contrady peniaze? Na podplácanie. Potichu, lebo oficiálne dovolené nie je. Ale palio je vojna. Contrady bojujú akýmkoľvek prostriedkami. Podplácajú vraj džokejov a trénerov konkurencie aj celé konkurenčné contrady, rozhodcov, ba aj veterinárov. Jasné, že tam vedia narábať s peniazmi, veď Siena je domovom najstaršej stále funkčnej banky na svete!

Členovia contrady si džokeja aj koňa počas štyroch dní palia dôkladne strážia. Nedajbože, aby sa k nim priblížil niekto cudzí! Svoju džokejovi totiž nemôžeš na sto percent veriť.

Mimochodom, peniaze sa v týchto dostihoch nevyhrávajú. Víťaz dostane len palio – zástavu. Pre každú súťaž ju maľuje iný známy umelec.

ROZDELÁ **12** **OVÁ**
Náme... brovské.
Palio tar... 25-tisíc

12

11

13

8

10

14

9

divákov. Praží na nich letné slnko a nemajú kam ísť na záchod. Zo stredu námestia vás totiž nikto von nepustí. Ľudia na tribúnach sú na tom lepšie. Miesta sa predávajú za štyristo až päťsto eur. Jasné, bankári...

Trať dostihov je vysypaná pieskom. Na budovách sú postavené jednoduché tribúny. Patria contradam a mestu a miestu na nich sa predávajú. Priestor uprostred námestia je vyhradený tým, ktorí chcú sledovať preteky zadarmo. Kto si chce zabezpečiť dobré miesto, napríklad na štarte, musí prísť na námestie v predstihu.

Rovnako to je počas tréningov. Tri dni pred pretekmi ich môžete sledovať na námestí ráno aj večer. Hoci sa v nich o ničom nerozhoduje a džokeji kone očividne

šetria - hlavne ráno v deň pretekov im dovoľia iba kráčať a držia ich nakrátko, keď sa chcú ohnivé zvieratá rozbehnúť -, atmosféra je rovnako búrlivá ako pri hlavných dostihoch. Na špeciálnej tribúne majú miesto deti z jednotlivých contrád. Každá contrada má svoju farbu oblečenia. Malí kriklúni sa nahlas rozčuľujú nad nepriateľskými contradami a počas pretekov zúrivo povzbudzujú svojho koňa.

Zahanbiť sa však nenechajú ani dospelí. Nezaprú v sebe južanské emócie. Kričia z plných pľúc, nadvávajú, povzbudzujú, plačú a objímajú sa. Jan-Christiaan tam má za tie roky veľa priateľov a tvrdí, že azda neexistuje Sienčan, ktorého by palio nezaujímalo. „S ľuďmi sa počas týchto dní nedá normálne komunikovať. Každý je napätý →

15

➔ a nervózný. Ako to dopadne? Čo ak sa niečo stane s koňom? Normálne sa s kamarátmi porozprávame, až keď sa to všetko skončí.“

Medzi členmi jednotlivých contrád vznikajú priateľstvá aj manželstvá. Ale počas štyroch dní palia väčšina takýchto manželov žije oddelene. Bolo by medzi nimi priveľa napätia a každý chce podporovať svojich. Radšej odídu k rodičom alebo k niekomu do svojej štvrte.

NIELEN PRETEKY

Jednotlivé contrady výrazne označujú svoje územie. Každá má svoje farby, vlajku, symbol a názov. Orol, Panter, Mušľa, Jednorožec, Sova, Slimák - aká smola, keď máte súperiť na dostihoch! Príslušnosť ku contrade získava Sienčan miestom narodenia. Narodíš sa vo štvrti Vlčice a patíš tam až do smrti. „Problém nastal, keď sa deti začali rodiť v nemocnici,“ vysvetľuje Jan-Christiaan. „Jej budova bola v jednej contrade. A všetci predsa nemôžu patriť do nej!“ Bolo treba nájsť riešenie. Rodičia teda nosia do nemocnice hrst pôdy zo svojej contrady. Ho-

dia ju pod posteľ. Dieťa sa tak narodí na jej území.

Cudzinec si môže contradu vybrať. Jan-Christiaan si vybral Draka. Akceptovali ho, potrebujú ľudí, ktorí budú platiť členské príspevky. Ale treba aj vedieť niečo o paliiu, totálneho neznalca sienskych pomerov by neprijali. Aj tak im je jasné, že tejto davovej psychóze neporozumie ten, kto ju nemá vpísanú v DNA. Kto sa do kultúry Sieny, jej mestských častí a ich večného súperenia nenarodil. Cudzinca blahosklonne akceptujú, no nikdy úplne neprijmú medzi seba. „Doma v Belgicku mám vlajku a šatku Draka,“ rozpráva Jan-Christiaan. „Vlajku vyvesím vždy cez palio a pri dôležitých udalostiach. Napríklad keď sa narodili moje deti. Vtedy vlajku vyvesila aj moja contrada v Siene. Pridala ružovú šatku, lebo to boli dievčatá.“

Čo ho na paliiu tak fascinuje, že tam chodí už roky dvakrát za leto? „Atmosféra. Nie sú to len preteky. Ale aj sprievody s koňmi cez mesto. Tisícky ľudí, ktorí kričia, spievajú a oslavujú. O tom je v skutočnosti palio. Spája ľudí. Na tre-

tí večer každá zúčastnená contrada pripraví večeru vonku. Všade v uliciach sú dlhé stoly a stoličky. Pod holým nebom v Siene večeria minimálne 20-tisíc ľudí. Palio je viac ako konské dostihy. Je to život, rodina, priateľstvo.“

NAJÚSPEŠNEJŠIA JE HUS

Palio sa nekonalo len počas prvej a druhej svetovej vojny a cez covid. V auguste 1944, keď preteky obnovili - nazvali ich palio mieru, hoci ešte žiadny mier nebol - sa po dostihoch Sienčania dožadovali ďalších. Stratili sme štyri roky, kričali, až kým radnica nevyhlásila, že palio pokračuje ďalšími štyrmi súťažnými dňami.

Tento august prebieha všetko normálne a Sienčania uvažujú, kto zvolil akú stratégiu. Rozdiely v počte vyhraných dostihov sú medzi jednotlivými contradami markantné. Najúspešnejšia v novodobej histórii je contrada Hus, vyhrala viac ako 60-krát. Vraj je to dobrá stratégia. Akou, to nikto nevie. A členovia contrady to nemienia prezradiť. Druhá najúspešnejšia contrada vyhrala 24-krát. Rozdiel je markantný.

V predvečer hlavných pretekov je takzvaná generálka. Nástup na štart oznámi výstrel z dela. Na štartovaciu čiaru natiahnu dva povrazy. Medzi ne príde deväť koní. O ich postavení rozhodol žreb. Aj o tom, kto bude posledný. Posledný určuje, kedy sa závod začne. Je to úplne na jeho rozhodnutí. Vycvála zozadu a odštartuje tím preteky. Môže to byť okamžite, o päť minút, dve hodiny...

„Zažil som už aj, že sa čakalo do ďalšieho dňa. Kone neodštartovali do deviatej večer a už sa stmievalo, takže sa rozhodlo o prerušení pretekov,“ spomína Jan-Christiaan. Ľudia v takom prípade vykrikujú, no nikto nemôže namietat. Podľa pravidiel má posledný právo rozhodnúť o štarte. „Je to šialené. Je to vlastný svet Sienčanov a neradi doň dovoľia vstúpiť cudzincovi.“

PRE SILU A PRE LÁSKU

Ochrancovia zvierat označujú dianie na námestí Campo za krutú prax, ktorá by mala patriť do minulosti. No Sienčania na svoju tradíciu nedajú dopustiť. V deň hlavných dostihov požehnávajú kňazi súťažiaci kone v kostoloch a každý sa modlí, aby nepršalo. V daždi môže byť piesková trať nebezpečná a preteky treba preložiť. Ako tie júlové. Museli ich presunúť až o dva dni. Jan-Christiaan ich nevidel. Mal už spätnú letenku do Belgicka a musel sa vrátiť do práce.

Aj 16. augusta večer sa rozpršalo. Ľudia v uliciach, ktorí sa nezvestili na námestie, s napätím sledovali obrazovky v baroch a kaviarňach a čakali na verdikt rozhodcov. Z ich výrazov to vyzeralo, že sa rozhoduje o vyhlásení tretej svetovej vojny... Ale palio je vojna. „Nechcú to posúvať, lebo zajtra má byť ešte horšie počasie,“ oznámila mi žena, ktorá v kaviarni stála pred monitorom vedľa mňa. Dostihy však museli odložiť.

Na druhý deň som už v Siene nebola. „Vyhrala Vlčica,“ napísal mi večer Jan-Christiaan. Predstavovala som si bujaré oslavy temperamentných Talianov a výsmešné slová súperom, ktorými nahradili tradičné verše v pesničke o verbene: „Zvíťazila naša krásna contrada Vlčica, pre silu a pre lásku, a vy ostatní to musíte rešpektovať.“ ■